

สรุปการศึกษาวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

ตำบล หมูบ้าน เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าเป็นหน่วยการปกครอง ส่วนภูมิภาคที่สำคัญของประเทศไทย เพราะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เล็กและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองรับผิดชอบประจำ อยู่ในแต่ละเขตของตำบล และหมู่บ้านซึ่งกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ

การปกครองระดับตำบล หมูบ้าน ได้ปรากฏเป็นรูปโครงสร้างทางการปกครองท้องถิ่นที่เด่นชัด ในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่ในกฎหมายแม่บท เช่น ในพระราชกำหนดเกา เป็นคน โดยในการปกครองท้องถิ่นเมืองหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านซึ่งผู้ว่าราชการเมืองตั้งเป็นหัวหน้าหลายบ้านรวมกันเป็นแขวง มีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครองหลายแขวงรวมกันเป็นเมือง มีผู้รั้งเมืองเป็นผู้ปกครอง ตำบลเป็นหน่วยการปกครองในส่วนภูมิภาค ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาควบคู่กับระบบ เวียง วัง คลัง นา ซึ่งเป็นระบบบริหารราชการในส่วนกลางในสมัยนั้น จนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์ และได้มีการปรับปรุงครั้งใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) เพื่อวางหลักการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมูบ้าน โดยกฎหมายอย่างแน่ชัดและได้ทรงแก้ไขปรับปรุงเรื่อยมา ต่อมาอีก ๓ ปี คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น ร.ศ. ๑๑๖ และได้เป็นหลักในการจัดการปกครองตำบลมาจนทุกวันนี้

การปรับปรุงการปกครองในระดับตำบล หมู่บ้าน นอกจากการแก้ไขปรับปรุง ตามที่ปรากฏในการแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ดังกล่าวแล้ว ยังได้มีการ นำรูปการปกครองแบบสภาตำบลมาใช้ เพื่อให้การบริหารและการปกครองตำบล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งจะทำการบริหารงานต่าง ๆ เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ แต่การบริหารงานในตำบล ของประเทศไทยยังมียึดถือความต้องการของทางราชการเป็นหลัก ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับ ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นที่ รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้จัดตั้งสภาตำบลขึ้นตามคำสั่ง กระทรวงมหาดไทยที่ ๒๒๒/๒๔๘๘ ต่อมาได้มีการปรับปรุงสภาตำบลให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๒๗๕/๒๕๐๘ และประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๒ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ ตามลำดับ

ความพยายามอันเป็นเจตนารมณ์ของผู้ปกครองประเทศ ในอันที่จะให้สภาตำบล เป็นองค์กรทางด้านการบริหาร เพื่อการพัฒนาและการปกครองตนเองของประชาชนในระดับ พื้นฐานนั้น ได้ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จนถึงปัจจุบัน แต่สภาตำบลก็ยังไม่ีฐานะ เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานของสภาตำบล ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประสบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลาของการวิวัฒนาการ ของสภาตำบลดังกล่าว รัฐบาลบางรัฐบาลดูเหมือนให้ความสนใจและเอาใจจริงเอาใจ กับสภาตำบล อาทิ รัฐบาลที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี กำหนด มาตรการส่งเสริมสภาตำบลในรูปของ "เงินต้นสภาตำบล" หรือรัฐบาล พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ได้กำหนดโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจชนบทที่ประสบภัยธรรมชาติขึ้น และมอบให้ สภาตำบลเป็นหน่วยดำเนินงานในระดับตำบล แม้โครงการเหล่านี้จะสิ้นสุดไปแล้วพร้อม ๆ กับการสิ้นสุดของรัฐบาลผู้ริเริ่มโครงการ ก็ยังไม่มีการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข สภาตำบลให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งแต่อย่างใด

ปัจจุบันโครงการพัฒนาชนบทระยะสั้น ซึ่งเป็นมาตรการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ยังดำเนินอยู่ เช่น โครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) ของรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓ จนถึงปัจจุบัน โครงการสร้างงานในชนบทนี้เป็นมาตรการทางการเมือง หวังผลทางด้านการกระจายรายได้และขจัดความยากจน ตลอดจนสกัดกั้นการเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานทำในเมืองหลวงในฤดูกาลที่ราษฎรในชนบทว่างงาน นอกจากนี้เป้าหมายเพื่อการพัฒนาประชาชนในชนบท โดยใช้สภาพแวดล้อมเป็นเครื่องมือดำเนินโครงการแล้ว โครงการสร้างงานในชนบทยังมีเป้าหมายที่จะพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งของประชาชนในชนบท โดยใช้กิจกรรมการพัฒนาเป็นผู้นำ ฉะนั้น ตามโครงการพัฒนาชนบทในระยะสั้นของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว สภาพแวดล้อมมีบทบาทสำคัญสำหรับโครงการพัฒนาี้ โดยมีบทบาทเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินการตามโครงการทุกขั้นตอน และมีบทบาทโดยถูกกำหนดเป็นเป้าหมายของโครงการพัฒนา ซึ่งต้องการที่จะพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความเข้มแข็ง สำหรับเป็นองค์กรของประชาชนในท้องถิ่น

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสภาพแวดล้อมที่มีต่อโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) พ.ศ. ๒๕๒๓ ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี สภาพแวดล้อมในเขตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และ เน้นบทบาทของสภาพแวดล้อมริมหาโพธิ์ ปรากฏว่าปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาพแวดล้อมต่อโครงการสร้างงานในชนบทสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. ด้านความรู้ความสามารถของกรรมการสภาพแวดล้อม

กรรมการสภาพแวดล้อมในปัจจุบันมีพื้นฐานการศึกษาอยู่ในระดับต่ำมาก ประกอบกับขาดความสนใจในค่านกฎหมายและระเบียบการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้กรรมการสภาพแวดล้อมไม่พร้อมและเหมาะสมที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่มีอยู่ เพราะเมื่อพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการสภาพแวดล้อมแล้ว จะเห็นว่ามีความสำคัญและมีผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านการพัฒนาชนบท การพัฒนาประชาธิปไตย และด้านการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

ซึ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสภาตำบลนี้จำเป็นต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานในระดับสูงมาก สิ่งหนึ่งที่คณะกรรมการสภาตำบลในปัจจุบันนี้สามารถปฏิบัติได้ผลดีคือ การกำหนดโครงการต่าง ๆ ใกล้เคียงกับความต้องการของประชาชนและเหมาะสมกับสภาพปัญหาของท้องถิ่น แต่ถึงจะสามารถเสนอโครงการที่ตรงกับความต้องการและสภาพปัญหาของท้องถิ่นก็ตาม แต่ความสามารถของกรรมการในการจัดทำโครงการหรือการควบคุมการดำเนินงานยังไม่อยู่ในระดับที่มีคุณภาพ จึงมีผลให้เกิดความบกพร่องและมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านการดำเนินงานและด้านผลงานที่ปรากฏ

๒. ปัญหาการกำหนดโครงการของสภาตำบล

เนื่องจากกรรมการสภาตำบลมีความรู้ความสามารถโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ การที่จะสามารถกำหนดโครงการได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาและสามารถดำเนินงานให้โดยผลตามมาตรฐานนั้น จึงเป็นเรื่องขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัด ปัจจุบันสภาตำบลยังกำหนดโครงการโดยไม่มีเป้าหมายหรือแผนที่แน่นอนว่าในปีใดจะแก้ปัญหาหรือพัฒนาในด้านใดก่อน ประกอบกับโครงการที่กำหนดขึ้นนั้น กำหนดขึ้นโดยไม่มีหลักวิชาทำให้โครงการมีข้อบกพร่องอยู่มาก บางครั้งไม่สามารถดำเนินการได้หรือดำเนินการได้ก็ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ซึ่งเป็นการสูญเสียงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ นอกจากนั้นการติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการของสภาตำบล ยังไม่มีการดำเนินการอย่างทั่วถึงและจริงจัง ทำให้ไม่สามารถรวบรวมข้อบกพร่องที่มีอยู่ได้ทั้งหมด การพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องจึงไม่มีข้อมูลที่สมบูรณ์ ทำให้ไม่สามารถกำหนดแนวทางในการแก้ไขได้ ประกอบกับยังไม่มี การพิจารณา กำหนดแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องและจุดอ่อนที่เกิดขึ้นเลย ความล้มเหลวและความสูญเสียเปล่าในการดำเนินงานของสภาตำบลจึงคงมีอยู่เรื่อยมา

๓. ปัญหาค่านระเบียบวิธีปฏิบัติ

๓.๑ ขั้นตอนในการปฏิบัติ ระเบียบวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการสภาตำบล ถือปฏิบัติในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะในด้านการเงินและการอนุมัติโครงการ ยังมีขั้นตอนมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ทำให้กรรมการสภาตำบลไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัว และบางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหา เช่น การอนุมัติโครงการล่าช้า ทำให้บางโครงการไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากมีเวลาจำกัด หรือว่าจะอนุมัติโครงการก็เข้าสู่ฤดูฝนแล้ว ทำให้ต้องขอเปลี่ยนแปลงโครงการอันมีผลให้ต้องเลือกโครงการที่มีความจำเป็นในอันดับรองลงไปมาดำเนินการ ซึ่งอาจจะได้ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนส่วนมาก ในด้านงบประมาณก็เช่นกัน การเบิกจ่ายมักประสบกับปัญหาในเรื่องไม่สามารถเบิกจ่ายได้ตามกำหนด โดยเฉพาะโครงการประเภทที่ใช้แรงงาน การจ่ายค่าแรงไม่ตรงตามกำหนดเวลา ทำให้ประชาชนไม่พอใจ และไม่คอยนิยมนำรับจ้างกับราชการ หันไปทำงานกับเอกชนซึ่งจ่ายค่าจ้างเป็นรายวัน

๓.๒ การเปลี่ยนแปลงระเบียบข้อย่อย ระเบียบวิธีปฏิบัติของคณะกรรมการสภาตำบลมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ๆ ทำให้กรรมการสภาตำบลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง เพราะขาดความต่อเนื่องและอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดอยู่เสมอ ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในค่านโยบายของรัฐบาลที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสภาตำบลด้วย ซึ่งกรรมการสภาตำบลเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ของตน ไม่แน่ใจว่าอะไรเป็นหน้าที่ของตนหรือไม่ เพราะในบางปีงานบางอย่างมอบให้สภาตำบลดำเนินการเอง แต่ปีต่อมากลับมีนโยบายให้อำเภอเป็นผู้ดำเนินงาน ทำให้กรรมการสภาตำบลขาดความชำนาญงานในทางปฏิบัติ

๔. ปัญหาค่างบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินงานของสภาตำบลมีอยู่น้อยมาก ทำให้ไม่สามารถกำหนดโครงการที่เป็นประโยชน์และต้องการใช้งบประมาณจำนวนมากได้ การกำหนดโครงการของสภาตำบลจึงถูกจำกัดด้วยเงินงบประมาณ กรรมการสภาตำบลต้องยึดเอาจำนวนเงินงบประมาณเป็นหลักในการกำหนดโครงการ โครงการที่เกิดขึ้น

จากข้อจำกัดดังกล่าว บางครั้งจึงไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ และบางครั้งเป็นการสูญเสียเปล่า การจัดสรรงบประมาณให้กับสภาตำบลที่จัดทำไว้ซึ่งจะมีประโยชน์มากกว่า

๕. ปัญหาคำณการประสานงาน

ปัจจุบันนี้กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตตำบลไม่ได้ให้ความสำคัญกับสภาตำบลแต่อย่างใด โครงการและงานต่าง ๆ ที่จะไปดำเนินการในเขตตำบล ไม่ได้ผ่านสภาตำบลหรือให้สภาตำบลรับรู้เลย ซึ่งทำให้สภาตำบลมองไม่เห็นถึงความสำคัญ ของบทบาทหน้าที่ของตนและกระทรวงทบวงกรมเหล่านี้ยังไม่ได้ใช้สภาตำบลให้เป็นประโยชน์ในการกำหนดโครงการ หรือการควบคุมการดำเนินงาน ส่วนมากไม่มีการติดต่อยุ่ประสานงานกับสภาตำบลในค้ำนเหล่านี้ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วสภาตำบลมีประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น

๖. ปัญหาคำณความรู้ความเข้าใจของประชาชน

ในปัจจุบันนี้ประชาชนยังมีความรู้ความสนใจในการปฏิบัติงานของสภาตำบลอยู่น้อยมาก แต่ส่วนหนึ่งของการที่จะพัฒนาปรับปรุงสภาตำบลให้เป็นหน่วยงานที่เข้มแข็งสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นก็คือ ประชาชนต้องให้ความสนใจและสนับสนุนสภาตำบลอย่างเต็มที่ เมื่อประชาชนส่วนมากไม่มีความรู้ความสนใจในการปฏิบัติงานหรือความสำคัญของสภาตำบล การที่จะพัฒนาปรับปรุงสภาตำบลให้เป็นหน่วยงานที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพคงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากประการแรก การปฏิบัติงานของสภาตำบลนั้นจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งในค้ำนความร่วมมือเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ทรัพย์สินและการเสนอความคิดเห็นในการกำหนดโครงการ ประการที่สอง การที่จะพัฒนาสภาตำบลให้เป็นหน่วยงานที่เข้มแข็งจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของคณะกรรมการสภาตำบลควบคู่กันไปด้วย ในปัจจุบันนี้คณะกรรมการสภาตำบลส่วนมากยังมีความรู้ความสามารถในระดับต่ำ ยังมีประชาชนที่มีความรู้ความสามารถอีกมากแต่ไม่ได้เข้ามาเป็นกรรมการสภาตำบลเพราะไม่มีความสนใจ นอกจากนั้นการที่ประชาชนไม่ให้ความสนใจในการปฏิบัติงานของสภาตำบลทำให้กรรมการสภาตำบลไม่เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ทั้งยังไม่ชวนชวนที่จะพัฒนาหรือเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของคนอีกด้วย

การปฏิบัติงานของสภาตำบลที่ผ่านมามีปัญหาใหญ่เกี่ยวกับเรื่องโครงสร้างและฐานะของสภาตำบล โดยสรุป คือ

๑. ด้านโครงสร้าง กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสามารถที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในด้านระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ วิธีปฏิบัติงานของทางราชการ และงานที่ต้องใช้ความสามารถทางเทคนิค เช่น การเตรียมหรือการจัดทำโครงการ เป็นต้น เป็นผลให้การดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ล่าช้าและชะงักงัน

๒. ด้านฐานะ การปฏิบัติงานของสภาตำบลยังไม่มี ความคล่องตัวและเป็นอิสระอย่างเต็มที่ ต้องอาศัยอำเภอและจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเข้าเป็นคู่สัญญา การจ้างงานตามโครงการ ทำให้สภาตำบลขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปควบคุมดูแล และติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

เพื่อแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ของสภาตำบลดังกล่าวให้หมดไป และเพื่อส่งเสริมให้การปฏิบัติงานของสภาตำบลบรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของการตั้งสภาตำบล อีกทั้งเพื่อให้การดำเนินการพัฒนาชนบทในระดัตำบลดำเนินไปด้วยดี ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับสภาตำบล ดังนี้

๑. ปรับปรุงด้านความรู้ความสามารถของคณะกรรมการสภาตำบล

จุดอ่อนของคณะกรรมการสภาตำบลที่มีความสำคัญและมีผลต่อการปฏิบัติงานของกรรมการสภาตำบลในทุกด้าน ก็คือ จุดอ่อนในด้านความรู้ความสามารถของคณะกรรมการสภาตำบล หากสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของคณะกรรมการสภาตำบลในด้านนี้ได้ จุดอ่อนของคณะกรรมการสภาตำบลในด้านอื่น ๆ คงจะลดลง วิธีการแก้ไขจุดอ่อนในด้านนี้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพก็คือ การฝึกอบรมคณะกรรมการสภาตำบลในด้านบทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติ และกฎหมายระเบียบต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในด้าน การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสภาตำบล ตลอดจนเพื่อกระตุ้นให้คณะกรรมการสภาตำบลมีความกระตือรือร้นและรับผิดชอบบทบาทและหน้าที่ของตนมากยิ่งขึ้น

๒. ปรับปรุงในด้านการเปรียบเทียบและวิธีปฏิบัติของสภาตำบล

เพื่อให้สภาตำบลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงควรแก้ไขระเบียบวิธีปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ให้รัดกุมยิ่งขึ้น เช่น การเบิกจ่ายเงิน การอนุมัติโครงการ และการตรวจสอบติดตามผล ควรให้มีขั้นตอนน้อยลง แต่ควรเพิ่มมาตรการในการควบคุมให้รอบคอบขึ้น อาจใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือในการจัดสรรงบประมาณและอนุมัติโครงการ เมื่อได้พิจารณากำหนดแผนพัฒนาตำบลให้มีประสิทธิภาพแล้ว การอนุมัติโครงการของสภาตำบลก็ให้พิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการได้ตามแผน โดยการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับโครงการที่กำหนดไว้ในแผนแต่ละปี ซึ่งทำให้สภาตำบลทราบได้ว่าในปีใดตำบลของตนจะต้องดำเนินการในโครงการใด ทำให้มีเวลาในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ สามารถวางแผนควบคุมการดำเนินงานได้อย่างรัดกุม ผลงานที่ได้จะมีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และเมื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้แก่สภาตำบลตามแผนพัฒนาตำบลอย่างชัดเจนแล้ว ก็ควรจะต้องจ่ายได้ในระดับอำเภอเท่านั้น ให้อำเภอมีอำนาจอนุมัติเบิกจ่ายเงินให้แก่สภาตำบลได้ โดยไม่ต้องผ่านถึงระดับจังหวัดจึงสามารถก่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของสภาตำบลอย่างยิ่ง

นอกจากนั้น การกำหนดนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาชนบทโดยใช้สภาตำบลเป็นหลักให้แน่นอนและต่อเนื่อง จะมีผลต่อการปฏิบัติงานของสภาตำบลเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้สภาตำบลเกิดความชำนาญในบทบาทและหน้าที่ของตน สามารถรวบรวมปัญหาและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นมากำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องและจริงจัง การเปลี่ยนแปลงนโยบายในการพัฒนาชนบทอยู่เสมอ ๆ ทำให้สภาตำบลขาดความชำนาญงานและความสับสนในบทบาทหน้าที่ของตน การแก้ไขข้อบกพร่องก็ไม่อาจทำได้อย่างจริงจัง เนื่องจากไม่แน่ใจว่าในปีต่อไปรัฐบาลจะมีนโยบายในการพัฒนาชนบทในระบบเดิมหรือไม่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงก็จำเป็นต้องไปศึกษาระเบียบวิธีปฏิบัติในแบบใหม่ จึงทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในรูปแบบและวิธีปฏิบัติ

๓. ปรับปรุงค่านงบประมาณ

ควรจัดสรรงบประมาณให้แก่อสาตำบลให้มากขึ้น และการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ ควรพิจารณาถึงสภาพความต้องการ และความจำเป็นของสภาตำบลต่าง ๆ ด้ยว่ามีความต้องการและความจำเป็นมากน้อยเพียงใด หากการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องแล้ว การจัดสรรงบประมาณให้แก่อสาตำบลต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาตำบลก็จะมีประโยชน์อย่างเต็มที่ทั้งในด้านการตรงกับความต้องการและสภาพของท้องถิ่น และเป็นการส่งเสริมสนับสนุนในด้านการวางแผนในทุกระดับอีกด้วย การจัดสรรงบประมาณให้แก่อสาตำบลในแต่ละปีจะต้องกำหนดให้ชัดเจน และให้สภาตำบลทราบไว้ก่อนว่าปีใดคนจะได้รับงบประมาณสนับสนุนเท่าใด อันจะมีผลต่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

๔. ปรับปรุงในด้านการประสานงานของหน่วยงานอื่น

ต้องให้ทุกกระทรวงทบวงกรมยอมรับ เข้าใจและใช้สภาตำบลเป็นหน่วยบริหารงานพัฒนาในระดับตำบล ทุกกระทรวงทบวงกรมจะต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนสภาตำบลอย่างจริงจัง ทั้งความช่วยเหลือในด้านงบประมาณและความช่วยเหลือในด้านวิชาการ งานหรือโครงการต่าง ๆ ของทุกกระทรวงทบวงกรมที่จะไปดำเนินงานในเขตตำบลให้ติดต่อกับประสานงานกับสภาตำบลก่อน และให้ทุกกระทรวงทบวงกรมทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานหรือโครงการที่จะดำเนินการในเขตตำบลอย่างถี่ถี่งานหรือโครงการที่ซ้ำซ้อนกัน การสนับสนุนสภาตำบลอาจพิจารณาจากแผนพัฒนาตำบลที่มีอยู่ เพื่อจะได้ใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ และขจัดการทำงานซ้ำซ้อนกัน

๕. ปรับปรุงความรู้ความเข้าใจของประชาชน

การปรับปรุงความรู้ความสนใจของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสภาตำบลจะมีผลต่อการปรับปรุงคุณภาพของกรมการสภาตำบลและมีประสิทธิภาพของผลการปฏิบัติงานของสภาตำบลเป็นอย่างมาก กล่าวคือ หากว่าประชาชนมีความรู้ความสนใจในบทบาทหน้าที่ของสภาตำบลที่มีความสำคัญและมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างไรแล้ว ประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสภาตำบลมากขึ้น เพื่อที่จะ

รักษาดุลประโยชน์อันพึงได้รับ เช่น เข้ามามีส่วนร่วมในการออกเสียงเลือกตั้งกรรมการสภาตำบล ให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถและความเหมาะสม เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นในการดำเนินงานของสภาตำบล เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ และ เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมการปฏิบัติงานของสภาตำบล เพื่อให้การดำเนินงานตรงตามเป้าหมายที่ใ้กว้างไว้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าหากประชาชนให้ความสนใจ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสภาตำบลมากเพียงใดก็จะให้เกิดผลดีต่อสภาตำบลและท้องถิ่นมากเพียงนั้น ทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาและจุดอ่อนของสภาตำบลในปัจจุบันนี้ ได้หลายข้อ เช่น

๑. ทำให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นกรรมการสภาตำบลมากขึ้น
๒. ทำให้คณะกรรมการสภาตำบลมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น เพราะตนเองอยู่ในความสนใจของประชาชน
๓. ทำให้การกำหนดโครงการต่าง ๆ ของสภาตำบลเป็นไปตามความต้องการของประชาชนและเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันมากขึ้น
๔. ทำให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่มีการรั่วไหลของงบประมาณ

สำหรับการปรับปรุงความรู้ความสามารถและความสนใจของประชาชนเกี่ยวกับสภาตำบล อาจทำได้หลายวิธีด้วยกัน คือ

ก. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสภาตำบลต่อประชาชนว่า สภาตำบลคืออะไร มีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง การปฏิบัติงานของสภาตำบลมีความสำคัญ และมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างไร ประชาชนควรเข้าใจมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสภาตำบล ในด้านใดบ้าง ด้วยวิธีใดและเพื่ออะไร ด้วยการประชุมสัมพัทธ์นี้ควรจัดให้มีอย่างสม่ำเสมอและจริงจัง

ข. การประชาสัมพันธ์ผลงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาตำบลให้ประชาชนได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวของสภาตำบลว่ากำลังดำเนินงานในเรื่องอะไร อย่งไร การประชาสัมพันธ์นี้อาจทำได้ ๒ ลักษณะ คือ การประชาสัมพันธ์โดยการประชุมชี้แจง

ประชาชนให้ทราบว่า ขณะนี้สภาตำบลกำลังดำเนินการในเรื่องใดบ้าง เพื่อชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจอยู่เสมอ หรือในการประชาสัมพันธ์โดยการปักป้ายประชาสัมพันธ์ในบริเวณชุมชนหรือในสถานที่ที่กำลังดำเนินงานอยู่ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการที่สภาตำบลได้กำหนดขึ้น

๖. ปรับปรุงด้านโครงสร้างและฐานะของสภาตำบล

๖.๑ การปรับปรุงโครงสร้าง

ปัจจุบันองค์กรของสภาตำบลประกอบด้วย กำนันเป็นประธาน คณะกรรมการสภาตำบล ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละ ๑ คน เป็นกรรมการ โดยมีครูประจำตำบล ๑ คน เป็นเลขานุการและมีปลัดอำเภอหรือพัฒนากร เป็นที่ปรึกษาสภาตำบล จากโครงสร้างนี้จะมีรูปแบบ ผู้ปกครองท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล) ผู้แทนประชาชนในท้องถิ่น (ราษฎรเลือกตั้งหมู่บ้านละ ๑ คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๕ ปี) ข้าราชการประจำ (ครูประจำตำบล ปลัดอำเภอหรือพัฒนากร)

การพิจารณาโครงสร้างนี้ควรตั้งเป้าหมายว่าเมื่อกำหนดรูปแบบแล้วการดำเนินงานจะต้องมีประสิทธิภาพเป็นประชาธิปไตย หน่วยราชการและเอกชนยอมรับและให้ความร่วมมือจากเป้าหมายดังกล่าว การปรับปรุงโครงสร้างจึงควรกำหนดไว้เป็น ๓ ระยะเวลาแรกควรที่จะให้โครงสร้างสภาตำบลเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยฝ่ายผู้ปกครองท้องที่ ผู้แทนของประชาชนในท้องถิ่นและฝ่ายข้าราชการประจำไปก่อน โดยปรับปรุงที่ฝ่ายข้าราชการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน ระยะเวลานี้อาจกำหนดเวลาไว้ระยะหนึ่ง เช่น ๕ ปี เป็นต้น แล้วจึงให้โครงสร้างสภาตำบลเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยฝ่ายผู้ปกครองท้องที่กับผู้แทนของประชาชนในท้องถิ่น และในระยะยาวให้เป็นรูปแบบที่สภาตำบลดำเนินการโดยผู้แทนของประชาชนในท้องถิ่นทั้งหมด

การปรับปรุงข้าราชการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสภาตำบลก็คือ เลขาธิการสภาตำบล โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอประจำตำบล และเกษตรตำบลเป็น ผู้ช่วยเลขาธิการ แล้วให้ครูประชาบาล (ซึ่งเป็นประธานกลุ่มโรงเรียนประจำตำบล หรือกรณีที่มีตำบลนั้นมีเพียงโรงเรียนเดียวก็ให้เป็นครูใหญ่) เป็นเลขาธิการสภาตำบล และให้มีคณะที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหให้กับสภาตำบลทุกตำบล ประกอบด้วย นายอำเภอเป็นประธานกรรมการ ปลัดอำเภออาวุโสเป็นรองประธานกรรมการ สารวัตรใหญ่สถานีตำรวจภูธรประจำอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาธิการอำเภอ หัวหน้าสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ พัฒนาการอำเภอ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง ๑ คน เป็นกรรมการ โดยมีปลัดอำเภอเป็นกรรมการและเลขาธิการ

๒.๒ การปรับปรุงสถานภาพ ปัญหาและอุปสรรคของสภาตำบลจะยังคงอยู่ถ้าหากสภาตำบลมีเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจใด ๆ สิ่งที่สำคัญสำหรับการแก้ไขปรับปรุง ปัญหาต่าง ๆ ก็คือการให้อำนาจสภาตำบลเป็นนิติบุคคล เมื่อเปรียบเทียบกับสมาคมหรือสถาบันอื่น ๆ ในสังคมจะเห็นได้ว่าสมาคม มูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งเป็นเพียงหน่วยงานเล็ก ๆ ในสังคมและดำเนินกิจการในขอบเขตจำกัด ยังสามารถรับผิดชอบตัวเองในฐานะเป็นนิติบุคคลได้ สภาตำบลซึ่งเป็นองค์กรของประชาชนในท้องถิ่นโดยรัฐเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่อย่างกว้างขวางก็น่าจะมีความรับผิดชอบตนเอง และมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อดำเนินการตามกฎหมายได้อย่างคล่องตัว ผู้เป็นตัวแทนของนิติบุคคล คือ คณะกรรมการสภาตำบล ตามที่โคจกหะเบี่ยนไว้กับกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อเปรียบเทียบกับข้อเสียของการให้สภาตำบลเป็นนิติบุคคลแล้ว น่าจะเชื่อว่าข้อดีมากกว่าข้อเสีย เพราะหากพิจารณาถึงบทบาทและหน้าที่ของสภาตำบล โดยเฉพาะในด้านการฝึกฝนการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น จะต้องให้ประชาชนรู้จักทั้งสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบไปพร้อม ๆ กัน การกำหนดให้สภาตำบลเป็นนิติบุคคลนั้น นอกจากเป็นการกำหนดให้มีความรับผิดชอบแล้ว ยังเป็นการควบคุม การปฏิบัติโดยใช้ระบบกฎหมายที่มีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องรอหลักเกณฑ์สำหรับควบคุม ให้อย่างยากและยากในทางปกครองอีกด้วย

สรุปท้ายบท

สภาตำบลเป็นผลผลิตสิ่งหนึ่งของรัฐบาล นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความต้องการที่จะเห็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง เช่นเดียวกับที่ปฏิบัติอยู่ในประเทศตะวันตก การใช้สภาตำบลเป็นเครื่องมือเพื่อวัตถุประสงค์นี้จึงถือว่าเป็นความต้องการที่จะพัฒนาการทางการเมือง (political development) วิธีหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว ในด้านการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาชนบทซึ่งเท่าที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จนัก รัฐบาลในระยะหลัง ๆ จึงได้ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในชนบท ซึ่งก็คือคนส่วนใหญ่ของประเทศมากขึ้น โดยกำหนดโครงการพัฒนาชนบทที่ไ้ระยะเวลาดำเนินการสั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับความช่วยเหลือตามโครงการด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น โครงการพัฒนาท้องถิ่นและช่วยเหลือประชาชนในชนบทให้มิงานทำในฤดูแล้ง พ.ศ. ๒๕๑๘ หรือที่ประชาชนรู้จักกันในนาม "เงินต้นสภาตำบล" ของรัฐบาลหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช หรือโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. ๒๕๒๓ ของรัฐบาลในปัจจุบัน โครงการพัฒนาชนบทต่าง ๆ ดังกล่าวใช้สภาตำบลเป็นเครื่องมือสำหรับดำเนินการ เพื่อให้ผลของการพัฒนาถึงมือประชาชนในชนบท ฉะนั้นบทบาทและหน้าที่ของสภาตำบลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงเพิ่มขึ้นมาก เมื่อพิจารณาหน้าที่ของสภาตำบลประกอบกับนโยบายหรือเจตนารมณ์ของการจัดตั้งสภาตำบลแล้ว อาจแยกบทบาทและหน้าที่ของสภาตำบลในปัจจุบันได้ ๓ ด้าน ดังนี้

๑. เพื่อใช้สภาตำบลเป็นกลไกส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งที่แล้มาเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือให้คณะกรรมการสภาตำบลได้ปรึกษาหารือและทำงานร่วมกัน (team work)

๒. เพื่อให้สภาตำบลเป็นกลไกพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อสร้างความอยู่ดีกินดีของประชาชนในชนบท โดยเห็นว่าคณะกรรมการสภาตำบลเป็นคนท้องถิ่นย่อมรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้ดี

๓. เพื่อใช้สภาตำบลเป็นกลไกการพัฒนาต้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตำบล

วิทยานิพนธ์ เรื่องนี้ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นเงื่อนไขที่มีผลทำให้สภาตำบล มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้โดยศึกษาบทบาทของสภาตำบลศรีมหาโพธิ์ต่อโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. ๒๕๒๓ ผลจากการศึกษาโดยใช้กิจกรรมการพัฒนา คือ โครงการสร้างงานในชนบท เป็นกิจกรรมสำหรับทดสอบสภาตำบล ซึ่งนอกจากจะทำให้ทราบเงื่อนไขที่มีผลต่อขีดความสามารถของสภาตำบลศรีมหาโพธิ์แล้วยังพบว่าสภาตำบลสามารถดำเนินงานบริหารโครงการสร้างงานในชนบทจนทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงการสร้างงานในชนบทอย่างทั่วถึงและกว้างขวาง และช่วยความพึงพอใจในสภาตำบล ความสำเร็จที่สภาตำบลและราษฎรตำบลศรีมหาโพธิ์ได้รับนี้ ก็เนื่องมาจากความพร้อมของผู้นำ และความร่วมมือของประชาชนในตำบลเป็นสำคัญ นอกจากนี้เงื่อนไขความสำเร็จสองประการนี้แล้ว เจ้าหน้าที่ของอำเภอนครชัยศรียังมีบทบาทสำคัญต่อผลสำเร็จครั้งนี้ด้วย โดยเฉพาะความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่อำเภอต่อการจัดทำหรือเตรียมโครงการสร้างงานในชนบทของสภาตำบลศรีมหาโพธิ์

บทบาทของเจ้าหน้าที่อำเภอที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานตามโครงการสร้างงานในชนบทของสภาตำบลศรีมหาโพธิ์ นั้นว่ามีความสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่โดยทั่วไปสามประการของสภาตำบล กล่าวคือ ความสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการสร้างงานในชนบท ส่วนหนึ่งเป็นผลจากความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ซึ่งดำพิจารณาในมุมกลับแล้ว หน้าที่ในด้านการใช้สภาตำบลเป็นกลไกส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้และรู้จักการปกครองตนเองย่อมเป็นไปได้ยาก และเป็นอุปสรรคต่อการใช้สภาตำบลเป็นองค์กรสำหรับการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ยังมีบทบาทต่อการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของสภาตำบลอยู่ ย่อมทำให้คณะกรรมการสภาตำบลเกิดความเคยชินต่อความช่วยเหลือ และไม่มีความคิดที่จะช่วยเหลือตนเอง ฉะนั้นการใช้สภาตำบลเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งหนึ่งที่ต้องพิจารณาคือบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องเหมาะสมและจำเป็นเท่านั้น บทบาทของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อสภาตำบลดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่พบจากการวิจัยในบทที่ ๔ สำหรับกรณีสภาตำบลศรีมหาโพธิ์ บทบาทของเจ้าหน้าที่อำเภอมีเฉพาะการเตรียมโครงการเท่านั้น ซึ่งเป็นความช่วยเหลือที่ต้องการและจำเป็นสำหรับสภาตำบลศรีมหาโพธิ์ เพราะเป็นการดำเนินการที่ต้องใช้ความรู้ทางวิชาการและใช้ทักษะหรือประสบการณ์ ซึ่งคณะกรรมการสภาตำบลศรีมหาโพธิ์ยังขาดอยู่จึงไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สภาคำบลศรีมหาโพธิ์สามารถเป็นองค์กรของท้องถิ่นสำหรับ
 เป็นเครื่องมือของการพัฒนาการทางการเมืองการปกครองเศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างดี
 พอสมควร และถ้าหากมีการแก้ไขปรับปรุงสภาคำบลตามข้อเสนอแนะต่าง ๆ โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงโครงสร้างและฐานะของสภาคำบล ตามข้อ ๖ แล้ว จะทำให้
 สภาคำบลมีความพร้อมสำหรับการเป็นองค์กร เพื่อการพัฒนาทุกรูปแบบยิ่งขึ้น และในระยะยาว
 จะเป็นรูปสภาคำบลใหม่ที่เป็นไปตามแนวความคิดในการปกครองท้องถิ่นที่แท้จริง สำหรับปัญหา
 อุปสรรคของสภาคำบลเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ของคณะกรรมการสภาคำบลต่ำมากโดยทั่วไป
 ในกรณีเช่นนี้หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสภาคำบลเสียใหม่ แต่มีการเปลี่ยนแปลง
 คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการสภาคำบลโดยกำหนดพื้นฐานการศึกษาให้สูงขึ้น
 เป็นสิ่งที่ยากที่จะปฏิบัติและหวังผลได้ แต่ถ้าสภาคำบลมีฐานะเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแล้ว
 โดยสภาคำบลดำเนินการปกครองตนเอง โดยรัฐบาลกระจายอำนาจแก่สภาคำบลอย่างจริงจัง
 นโยบายที่รัฐบาลกลางมีต่อท้องถิ่นเป็นไปอย่างแน่นอน ตลอดจนส่วนราชการต่าง ๆ ยอมรับฐานะ
 ให้ความสำคัญและมอบความไว้วางใจให้แก่สภาคำบลแล้ว ผลการปฏิบัติงานของสภาคำบลก็จะ
 เป็นการตอบสนองท้องถิ่นอย่างจริงจังเป็นไปตามความต้องการของประชาชน ซึ่งจะทำให้
 ความสำเร็จของสภาคำบลในสายตาของประชาชนเด่นชัดขึ้น และจะทำให้จุดอ่อนของสภาคำบล
 ในด้านระดับการศึกษาหมดไป เพราะหากสภาคำบลเป็นหน่วยการปกครองที่มีคุณภาพและมีคุณค่า
 ในสายตาของประชาชนแล้ว ก็จะมีผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาร่วมในการบริหารงานของ
 สภาคำบล ดังจะเห็นได้จากการปกครองท้องถิ่นรูปต่าง ๆ เช่น เทศบาล สุขาภิบาล องค์กร
 บริหารส่วนจังหวัดหรือแม้แต่การปกครองระดับชาติก็ตาม จะมีการแข่งขันกันทุกวิถีทางที่จะเข้าไป
 มีส่วนร่วม ทั้ง ๆ ที่การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกองค์กรการปกครอง
 ต่าง ๆ ก็มีได้กำหนดความรู้ไว้สูงนัก แต่ก็มีผู้มีความรู้สูงเข้าแข่งขันรับสมัครเลือกตั้งอย่างมากมาย
 ทั้งนี้เพราะสถาบันการปกครองดังกล่าวเป็นที่เชื่อถือยอมรับในสายตาของประชาชน ดังนั้น
 หากมีการยกฐานะของสภาคำบลให้อยู่ในสายตาของประชาชนว่าเป็นหน่วยการปกครองที่
 ตอบสนองความต้องการและเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้ ไม่นานนักอาจจะมีการแข่งขันกันเข้า
 เป็นสมาชิกสภาคำบลเช่นเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นรูปอื่น ๆ

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าผลของการวิจัยครั้งนี้จะมีความสำคัญต่ออนาคตทางการ เมือง
การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของชาติในอนาคต เพราะจากการศึกษาทำให้พบลักษณะของ
ความพร้อมและความบกพร่องของสภาพตำบล ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาองค์การปกครอง
ให้มีความพร้อมสำหรับเป็นเครื่องมือของการพัฒนาประเทศ เพราะองค์การปกครองท้องถิ่น
จะเป็นเครื่องมือของการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น
สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เป็นไปตามอุดมคติได้อย่างแท้จริงเสียก่อน.